

Lapin Kansa 16.6.2007

Keneltä valtio varasti maat?

Olin katsomassa filmiä, jossa käsiteltiin Ylä-Lapin metsäkiistaa. Filmissä esiintyivät muun muassa saamelaiskäräjien puheenjohtaja Pekka Aikio ja saamelaiskäräjien lakimiessihteeri Heikki J. Hyvärinen. Erityisen mielenkiintoinen oli saamelaiskäräjien lakimiessihteeri Hyvärisen väite kun hän toteaa, että ”valtio on varastanut saamelaisten maat.” Väite on vakava ja siksi sitä on kommentoitava.

Mitkään selvitykset eivät osoita, että valtio olisi saamelaiskäräjälaissa määritellyiltä saamelaisilta ottanut itselleen entisten lapinkylien maat. Oikeusministeriön tilaamat Oulun ja Lapin yliopiston tutkijaryhmän raportit Lapin asuttamisesta osoittavat yksiselitteisesti, että varsinkaan porosaamelaisilla ei ryhmänä ole koskaan ollut minkäänlaisia muut poissulkevaa maanomistusoikeutta missään päin Suomen Lappia.

Nykyiset kieliperusteella määritellyt saamelaiset ovat pääosin lappalaisten jälkeläisiä; osa heistä on porolappalaisia, jotka asuttivat suoraan Käsivarren aluetta ja kun laidunalueet sieltä loppuivat he siirtyivät Norjan kautta Utsjoen ja Inarin kuntien alueille. Sodankylän, Enontekiön, Inarin ja Utsjoen alueelle porosaamelaiset tulivat pääsääntöisesti ensin 1670-luvulla Ruotsin keskiosista Pohjois-Lappiin ja sitten edelleen 1800-luvulla Norjan puolelta tuoden myös kielen tullessaan johtuen Norjan erilaisesta kielipolitiikasta. Kieli ei ole näytellyt mitään roolia asutuksessa tutkimuksen perusteella.

Maa-oikeuskysymyksiä ei voida enää ratkaista saamelaiskäräjien haluamalla tavalla Lapissa ja erityisesti saamelaisalueella uusimman tutkimustiedon vuoksi. Aiemmat kannat ovat nojautuneet siihen lisäksi siihen, että saamelaiset olisivat oikeuksien omistajina tai haltijoina yhtenäisen ryhmä, heidän oikeutensa ovat kollektiivisia ryhmän oikeuksia ja oikeudet on palautettava heille alueen alkuperäisinä asukkaina.

Uusin tutkimustieto ei tue näitä yksipuolisia väitteitä. Uusi maa-oikeustutkimus on osoittanut muun ohessa, etteivät oikeudet ole kollektiivisia. Tutkimukseen perustuva näyttö on nyt siis entistä vahvempi ja se osoittaa lappalaisten alkuperäisyyden Lapissa. Uusin tutkimus osoittaa myös, että tällaista historiaa ei ole olemassa jota voitaisiin pitää edellytyksenä ILO-sopimuksen ratifioinnille. Se tekee koko sopimuksesta puuttuvien ja virheellisten edellytysten vuoksi käyttökelvottoman. Tutkimusraporttien lähteiden objektiiviselle todistukselle on annettava etusija silloinkin, kun ne joutuvat ristiriitaan saamelaiskäräjien poliittiselle johdolle mieluisten ennakkokäsitysten ja toivomusten kanssa. Mikään kansainvälinen yleissopimus ei voi olla laillisena perusteena uusien oikeuksien luomiselle. Jos niin olisi, valtiosääntö, sen perusoikeuksien suoja ja kansallinen historia voitaisiin kirjoittaa aina uudelleen, milloin mistäkin poliittisesta tarpeesta.

Saamelaiset ovat lappalaisten jälkeläisiä. Saamelaisuus kieliperusteina on myöhemmin syntynyt. Alkuperäisväestöksi tulisikin katsoa vain syntyperäiset

(kieliperusteiset) saamelaiset ja oikeushistoriallisella perusteella ne henkilöt, jotka kykenevät osoittamaan polveutuvansa suoraan lapinkylien osakkaista eli osoittamaan jälkeläisyytensä. ILO-sopimuksen ratifiointi ei voi perustua muuhun kuin historialliseen selvitykseen lappalaisten ja saamelaisten valtion maiden käytöstä ja nautinnasta. ILO-sopimuksen perusteella ei kuitenkaan voida käyttöoikeuksia laajentaa omistusoikeuksiksi toisten omistamien kiinteistöihin ilman sitä koskevaa selvitystä ja asianomaisten suostumusta.

Jos saamelaiset katsovat, että heillä on oikeus entisten lapinkylien maihin ja vesiin, heidän on nostettava kanne valtiota vastaan. Ketään ei voi rangaista tai pakottaa maksamaan toisten tekemistä vääryyksistä. Silloin saadaan siihenkin selvyys keltä valtio on mitäkin varastanut.

Jouni Kitti
Entinen saamelaispoliitikko